

UPORABE RIJEČI PRAVO.
PRAVO I MORAL.
JEZIK PRAVA

Izv. prof. dr. sc. Luka Burazin

Literatura:

R. Guastini, *Sintaksa prava* (2018), str. 29-45

UPORABE RIJEČI PRAVO

1) pravo u objektivnom smislu (*law*)

- ukupnost svih normi usmjerenih na ljudska ponašanja koje tvore određeni pravni poredak (npr. hrvatsko pravo, međunarodno pravo)
- "pravni poredak", "pravni sustav", "objektivno pravo"

2) unutarnja razdioba objektivnog prava

- podskupovi objektivnog prava (npr. građansko pravo, ustavno pravo, radno pravo)
  - problem: označavanje pojedinih pravoznanstvenih disciplina

UPORABE RIJEČI PRAVO

- 3) **pravo u subjektivnom smislu (*right*)**
  - ugrubo: subjektu pravnom normom pripisana mogućnost, dopuštenje ili vlast (npr. pravo vlasništva, pravo na štrajk, pravo na kupovninu)
  - "subjektivno pravo"
  - logički ovisi o objektivnom pravu

- 4) **pravni automatizam**
  - "U slučaju odsutnosti ili spriječenosti rektora, *sukladno pravu* zamjenjuje ga prorektor"
  - logički ovisi o objektivnom pravu

O PRAVU I MORALU

- pravo i moral: normativni poredci ponašanja
  - a) **tzv. pozitivni (ili društveni) moral** = skup vrijednosti, shvaćanja dobrog, osjećaja pravednosti i općeprihvaćenih pravila ponašanja u nekom društvu
  - b) **idealni (ili kritički) moral** = skup vrijednosti, shvaćanja dobrog, osjećaja pravednosti i pravila ponašanja poduprtih nekom moralnom doktrinom

O PRAVU I MORALU

- dva razlikovna obilježja prava
- 1) tipičan **sadržaj**: uređivanje uporabe sile (fizičke prisile)
  - pravo je tehnika postizanja željenog ponašanja prijetnjom *prisilnim* lišavanjem nekog dobra
- 2) jedinstvena **struktura**: uređivanje vlastitog stvaranja i primjene
  - (norme o ponašanju) + norme kojima se uspostavljaju i raspodjeljuju vlasti (nadležnosti)

O PRAVU I MORALU

□ pojmovni odnosi?

- **pojmovni odnos** = odnos između dvaju (ili više) pojmova, takav da se jednog od njih ne može definirati bez upućivanja na onaj drugi (ili druge)
- **nužan odnos** = ne može ne postojati (neovisno o okolnostima)
  - pojmovni odnosi
- **kontingentan** = može postojati ili ne postojati (ovisno o okolnostima)
  - činjenični odnosi

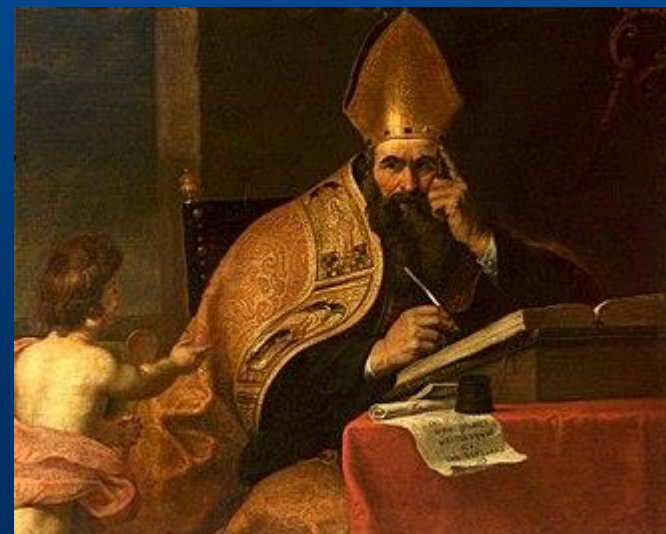
O PRAVU I MORALU

1) pravni naturalizam (jusnaturalizam)

- ✓ pravo je, po definiciji, skup dobrih i pravednih normi

”Stoga mi se zakon koji nije pravedan ne čini zakonom”
(Sv. Augustin, *De libero arbitrio*, 1.5.11.33).

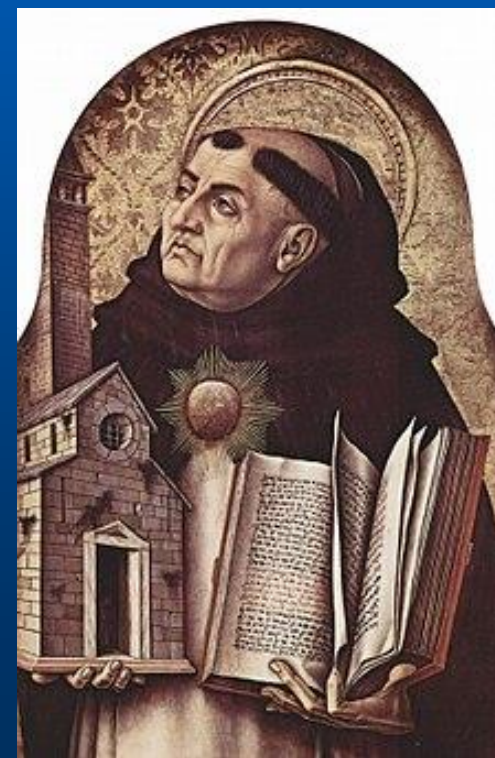
**Aurelije Augustin
(354-430)**

O PRAVU I MORALU

**Sv. Toma Akvinski
(1225-1274)**

”[S]vaki ljudski zakon samo utoliko ima vrijednost zakona ukoliko se izvodi iz naravnog zakona. Ako se u nečemu razilazi s naravnim zakonom, onda to već nije zakon, nego izopačenje zakona.”
(Toma Akvinski, ST II, 95, 2).

O PRAVU I MORALU

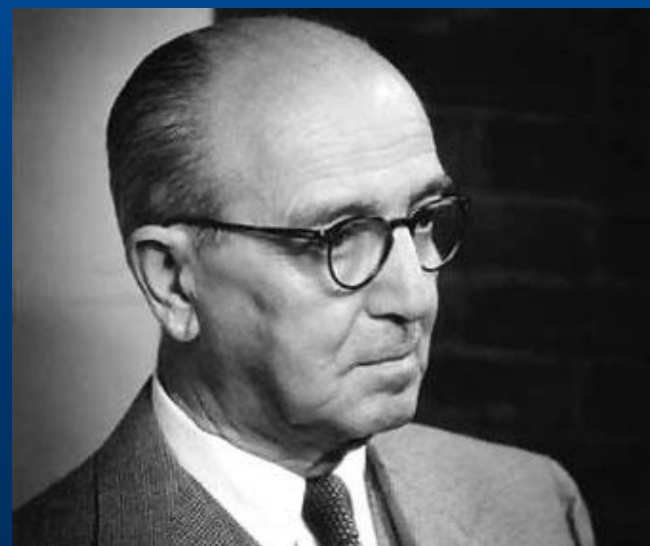
2) pravni pozitivizam (juspozitivizam)

- pravo nije nužno dobro ili pravedno
- norma je pravna ako pripada normativnom poretku koji uređuje uporabu sile i vlastito stvaranje i primjenu

”Svaki proizvoljni sadržaj može biti pravo... [V]aženje [norme] ne može [se] dovesti u pitanje time što njezin sadržaj ne odgovara... recimo nekoj vrijednosti morala. Norma vrijedi kao pravna norma uvijek samo zato što je nastala na sasvim određen način...”

(Hans Kelsen, ČTP 1934, V/28)

Hans Kelsen (1881-1973)

O PRAVU I MORALU

- ❑ činjenični odnosi?
- moral utječe na pravo u dva smisla
  - sadržaj prava ovisi o kritičkom moralu normotvorca
  - sadržaj prava obično barem djelomično odražava društveni moral
- pravo utječe na moral
  - novi zakoni mogu dovesti do promjene društveno rasprostranjenih moralnih uvjerenja

JEZIK PRAVA

□ pravo kao diskurs

- pravo kao skup "zakona" (u materijalnom smislu):
normativni dokumenti
- pravo kao normativni ili propisujući sadržaj zakona:
značenje
  - pravo je u bitnome jezična pojava
  - iznimka: običajno pravo
- pravo je diskurs normotvoraca ("zakonodavca")
- diskurs = slijed iskaza; iskaz = slijed riječi koji ima sintaktički oblik i smisao
- pravo se sastoji od iskaza normativnog ili
propisujućeg jezika

JEZIK PRAVA

1. pragmatika propisujućeg jezika

- razlikovanje s aspekta radnje koja se izvodi izgovaranjem iskaza (izvođenjem jezičnog akta)
  - a) funkcija akta opisivanja (tvrđenja, ustvrđivanja, utvrđivanja) je oblikovanje i prenošenje vjerovanja, informacija i spoznaja
  - b) funkcija akta propisivanja (zapovijedanja, naređivanja, savjetovanja, preporučivanja) je upravljanje ljudskim ponašanjem
- isti iskaz ('Ubojstvo se kažnjava kaznom zatvora') može se uporabiti za izvođenje obaju akata (propisivanja i opisivanja) – važna je funkcija!

JEZIK PRAVA

2. sintaksa propisujućeg jezika

- razlikovanje s aspekta uporabljenih riječi i strukture iskaza
  - a) opisujući iskazi imaju indikativni glagolski oblik (Ubojice *su* kažnjeni)
  - b) propisujući iskazi imaju imperativni (*Kazni* ubojice!) ili deontički glagolski oblik (Ubojice *treba* kazniti)
- iako redoviti, takvi oblici nisu nužni
  - zakonodavac: Ubojstvo se kažnjava kaznom zatvora.
  - pravnik: Ubojstvo treba kazniti kaznom zatvora.
  - sintaktički oblik samo je indicija naravi iskaza

JEZIK PRAVA

3. semantika propisujućeg jezika

- razlikovanje s aspekta značenja (i.v. i ref.)

a) Ubojice *su* kažnjeni. → *Činjenica je* (istina je) da su ubojice kažnjeni.

- referencija: DA (kažnjavanje ubojica)
- istinosna vrijednost: DA
- smisao: izražava se **sud**; reakcija: (ne)vjerovanje

b) Ubojice *treba* kazniti. → *Obvezno je* da se ubojice kazni.

- referencija: DA (kažnjavanje ubojica)
- istinosna vrijednost: NE
- smisao: izražava se **propis**; reakcija: (ne)pokoravanje

JEZIK PRAVA

- pravo kao propisujući diskurs
  - a) barem neki od iskaza koji ga čine su propisujući u užem smislu
    - norme u užem smislu
  - b) preostali iskazi su funkcionalno ovisni o propisima
    - norme u širem ili općenitom smislu

HVALA NA POZORNOSTI!

K R A J